

Шеремет Олег<https://orcid.org/0000-0002-9512-991X>

Доктор юридичних наук,
проф. кафедри права, філософії та політології
Національного університету
«Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка
(Чернігів, Україна) E-mail: cheremet.oleg.cn@gmail.com

Чорна Лариса<https://orcid.org/0009-0002-8025-6681>

Кандидат філософських наук
доцент кафедри педагогіки і методики викладання
історії та суспільних дисциплін
Національного університету
«Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка
(Чернігів, Україна) E-mail: l.chorna1605@gmail.com

ЛОГІКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ВИКЛАДАННЯ КУРСУ «МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО»

Актуальність теми зумовлена тим, що сучасна юридична наука в Україні перебуває в динамічному розвитку, цілеспрямовано рухаючись до правових стандартів країн європейської спільноти. Особливо, цей процес помітний на предметному полі курсу «Муніципальне право», що викладається здобувачам вищої освіти бакалавра права. Адже, «Муніципальне право» в країнах Європи має значні правові надбання, які накопичені багатовіковою історією їх розвитку та пройшли специфічну перевірку часом. Тому, ми повинні орієнтувати вітчизняну юридичну науку в сфері «Муніципального права» на краяхі зарубіжні зразки викладання даного курсу та застосовувати різні методичні підходи, які на нашу думку, за своєю логікою повинні принести позитивний результат. Муніципальне право в Україні, отримало своє «нове дихання» починаючи з 1991 року, коли наша країна стала незалежною.

Саме у зв'язку з цим, муніципально-правова проблематика та її законодавча база суттєво актуалізувалися як для юридичних служб місцевого самоуправління так і для вищих навчальних закладів України, а особливо для тих, котрі готують українську молодь до праці в юридичній сфері.

Тому, українські науковці-юристи в кінці ХХ та в першій чверті ХХІ століття почали активно аналізувати законодавчу базу з муніципального права зарубіжних країн та опановувати різні логіко-методичні підходи до викладання даного курсу здобувачам вищої юридичної освіти в нашій країні. Позаяк, українські науковці-правники мають за мету донести до здобувачів вищої освіти бакалавра, як зміст ключових законів і підзаконних актів з муніципального права, так і зробити розгорнутий аналіз їх значущості і цінності для людини в Україні.

Все це спрямовує нас до детального аналізу різних логіко-методичних підходів до викладання курсу «Муніципальне право» здобувачам вищої юридичної освіти в Україні. Адже, крім зарубіжних науковців-юристів, котрі мають значні досягнення в сфері муніципального права, в Україні теж є ціла когорта науковців-юристів. В науково-правовому середовищі теоретиків-аналітиків та юристів-практиків з «Муніципального права» значний внесок було зроблено: Батановим О.В., Маруцаком О.А., Любченко П.М., Погорілко В.Ф., Фрицьким О.Ф., Баймуратовим М.О. та іншими. Їх методичні та методологічні підходи до викладання курсу «Муніципальне право» здобувачам вищої юридичної освіти в Україні виділяються аргументованістю, цілеспрямованістю та актуальністю. Тому, ми переконані, що курс «Муніципальне право» завдяки різним логіко-методичним підходам до його викладання стане більш актуальним для здобувачів вищої юридичної освіти бакалавра права в Україні.

Мета роботи – проаналізувати актуальні сьогоденні логіко-методичні підходи до викладання курсу «Муніципальне право» здобувачам вищої юридичної освіти бакалавра права в Україні та висвітлити погляди українських науковців-юристів на дану проблему.

Методологічною основою є результат науково-юридичного пошуку ключових логіко-методичних підходів до викладання курсу «Муніципальне право» здобувачам вищої юридичної освіти бакалавра права в Україні. Зокрема, це – європейські та українські освітньо-правові традиції, цінність верховенства права, свободи вільного вибору, особиста правова відповідальність людини та відповідальність і звітність керівництва муніципалітетів. Саме в даному правовому полі і розвивається «Муніципальне право» в Україні. Це і є ключовою ціллю досягнення здобувачами вищої юридичної освіти бакалавра права курсу «Муніципальне право».

Наукова новизна нашого дослідження полягає в тому, що з'ясовано практичну значимість і доцільність застосування логіко-методичних підходів науковців-юристів: Батанова О., Марущака О., Любченко П., Погорілко В., Фрицького О., Баймуратова М., та інших у процесі висвітлення ключових логіко-методичних підходів до викладання курсу «Муніципальне право» здобувачам вищої юридичної освіти бакалавра права в Україні. Їх орієнтацію на європейські та українські історико-правові традиції, верховенство права, свободу вибору, конституцію держави, особисту правову відповідальність людини.

Висновки. Проведена нами розвідка, яка спрямована на висвітлення актуальних сьогоденню різних логіко-методичних підходів до викладання курсу «Муніципальне право» здобувачам вищої юридичної освіти в Україні засвідчує, що українські освітньо-правові традиції, цінність верховенства права, свободи вільного вибору, особиста правова відповідальність людини та відповідальність і звітність керівництва муніципалітетів, були і залишаються міцним фундаментом як української юридичної науки загалом так і муніципального права зокрема.

Тому, спираючись на європейські та українські освітньо-правові традиції та науково-правові ідеї наших вітчизняних юристів, серед яких чільне місце займають: Батанов О., Марущак О., Любченко П., Погорілко В., Фрицький О., Баймуратов М., Романенко І. та інші, молодь України загалом та здобувачі вищої юридичної освіти, зокрема в житті свого муніципалітету будуть орієнтуватися на досягнення європейської та української юридичної науки, спрямовано на впорядкування життя людей в місті чи селі згідно законів і правил, які спираються на правову культуру українців.

А це в підсумку, здатне посприяти в процесі формування національних правових традицій, до яких належать: цінність верховенства права, свобода вільного вибору, особиста правова відповідальність людини, відповідальність та звітність керівництва муніципалітетів, самосвідомого громадянина України.

Тому, логіко-методичні підходи та ідеї, які пропагують у своїх працях українські юристи-науковці: Батанов О., Марущак О., Любченко П., Погорілко В., Фрицький О., Баймуратов М., Романенко І. та інші мають допомогти в процесі викладання курсу «Муніципальне право» здобувачам вищої юридичної освіти в Україні.

Ключові слова: муніципальне право, свобода вибору, конституція, методологія, методика, логіка.

Постановка проблеми дослідження. Попри зовнішні та внутрішні випробування, які долає Україна всі роки своєї незалежності, наміри побудувати правову державу залишаються пріоритетними. Українська держава та українське суспільство вже довгий час прагнуть сформувати цивілізовану правову систему на принципах правової рівності та свободи. Практично, реформування зазнали всі правові сфери. Муніципальне право є одним із важливих аспектів права, позаяк, його становлення та функціонування діалектично пов'язані із тектонічними змінами самого українського суспільства від глобальної централізації до широких повноважень для регіонів.

Як зазначає відомий український правник, спеціаліст у сфері муніципального права Батанов О.: «Одним з найбільш примітних явищ у становленні та розвитку демократичної правової державності в Україні є відродження місцевого самоврядування та, на цій основі, – формування муніципального права як самостійної галузі права України. Сьогодні муніципальне право – це галузь права, яка динамічно розвивається. В основі її формування знаходяться об'єктивні передумови, які пов'язані насамперед з наявністю самостійного для муніципального права предмета правового регулювання як особливої сфери суспільних відносин, які виникають на базі тієї системи самоорганізації людей, яка визнається та функціонує за місцем їх проживання» [1, 57].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Муніципальне право вважається найменш дослідженим правом. Вітчизняна правова наука приділяє мало уваги проблемам муніципальних правовідносин, а муніципально-правові доктрини є предметом наукового інтересу

невеликого кола дослідників. Це в свою чергу негативно впливає на правове регулювання проблем місцевого самоврядування, процеси законотворення та фахове забезпечення муніципальної реформи [1]. Проте, в науково-правовому середовищі теоретиків-аналітиків та юристів-практиків з «Муніципального права» значний внесок було зроблено: Батановим О., Марущаком О., Любченко П., Погорілко В., Фрицьким О., Баймуратовим М. та іншими. Ще менш висвітленою є проблема методики викладання курсу «Муніципально права», на відміну від загальних методичних досліджень в сфері юридичної освіти. Зокрема, останні десятиліття ведеться активна наукова дискусія по вдосконаленню системи юридичної освіти в Україні, результати якої стали основою Концепції розвитку української юридичної освіти. Крім того, українські дослідники у сфері права: Головка Н., Марущак О., Кузнецова Н., Хоменко М., Гриняк А., Мозоль Н., Назаренко О., Романенко І. та інші напрацювали методичні рекомендації по удосконаленню викладання юридичних дисциплін у вищій школі.

Мета роботи полягає у тому, щоб вивчити та проаналізувати актуальні сьогодні логіко-методичні підходи до викладання курсу «Муніципальне право» здобувачам вищої юридичної освіти рівня бакалавра права в Україні та висвітлити погляди українських науковців-юристів на дану проблему.

Наукова новизна нашого дослідження полягає в тому, що з'ясовано практичну значимість і доцільність застосування логіко-методичних підходів науковців-юристів: Батанова О., Марущака О., Любченко П., Погорілко В., Фрицького О., Баймуратова М., та інших у процесі висвітлення ключових логіко-методичних підходів до викладання курсу «Муніципальне право» здобувачам вищої юридичної освіти бакалавра права в Україні та їх орієнтацію на європейські та українські історико-правові традиції, верховенство права, свободу вибору, конституцію держави, особисту правову відповідальність людини.

Виклад основного матеріалу. В Україні останні роки відбувається процес становлення вітчизняної юридичної освіти на зразках найпрогресивніших освітньо-правових систем Європи та Америки. Зокрема, була прийнята в 2021 році прогресивна Концепція розвитку юридичної освіти, котра поглиблює процес зближення вітчизняної юридичної освіти з найкращими моделями освітньо-правових послуг. Нові стандарти юридичної освіти мають сприяти формуванню компетенцій для осягнення сутності права, його природи, духу права, значення правових інститутів у житті суспільства тощо. Тому, перед закладами юридичної освіти ставиться завдання підготувати не тільки право свідомого громадянина, а в першу чергу спеціаліста, фахівця, який буде конкурентноздатним на ринку праці.

Компетентність юриста – це здобуті теоретичні і практичні знання правового характеру, сформовані навички та вміння, наявність професійного досвіду, які дозволяють ефективно й кваліфіковано здійснювати професійну діяльність. Крім того, юридична освіта має розвивати ціннісні якості правника, використовуючи здобутки сучасної юридичної освіти, тобто формувати правосвідомість та правовий світогляд. Зокрема, відомий правник Мозоль Н. зазначає, що: «Різновекторний освітній процес необхідно гармонізувати, зорієнтувати на розширення світогляду здобувачів вищої освіти, розвиток їхніх розумових здібностей та критичного мислення, виховання ціннісного ставлення до прав і свобод людини та верховенства права, уміння застосовувати здобуті знання для правового захисту законних інтересів громадян» [3, 67]. В системі юридичної освіти важлива роль відводиться формуванню у студентів-юристів креативності, аналітичного сприйняття матеріалу, критичного мислення. Реалізація цієї мети передбачає вибір та використання ефективних методів та засобів навчання та підготовки молодих юристів.

Тому, визначальною метою закладів вищої юридичної освіти має бути прагнення створити освітні умови, за яких здобувачі досягли б високого рівня як теоретичних знань, так і належного практичних досвіду. Задля цього, як стверджує Мозоль Н., «необхідно забезпечувати посилену практичну наповнюваність навчальних планів, проведення практичних занять, залучати здобувачів освіти до набуття практичних навичок. Перед науково-педагогічними працівниками постає завдання глибокого оволодіння не лише необхідними фаховими знаннями, а й вміннями організації освітнього процесу з використанням ефективних інноваційних технологій» [3, 67].

Не менш важливим питання у процесі підготовки майбутніх юристів є дотримання логіки навчання, де завданням науково-педагогічних працівників є створення логічно виваженої навчальної програми з врахуванням теоретичних і практичних проблем муніципального законодавства. Загалом, на думку Головка Н., «навчальний предмет – передбачає бездоганну логічну послідовність викладання та засвоєння знань, ясність визначень. Логіка уможливує розкрити склад і структуру навчального процесу, встановити внутрішні зв'язки складових його елементів, логічний виклад матеріалу, розвитку логічного мислення у студентів, формує здатність визначати, класифікувати, узагальнювати й абстрагувати, доводити і спростовувати»

[2, 21]. Порушення логіки викладання юридичних дисциплін загалом, і «Муніципального права», зокрема, від загальних теоретичних положень до конкретних прикладів застосування норм права у юридичній практиці, зазвичай формує у студентів фрагментарне, несистемне знання, або ж його відсутність.

Одним із важливих етапів становлення майбутнього юриста є опанування ним змісту, природи та сутності муніципального законодавства. Загалом, вища юридична освіта передбачає взаємодію з різними сферами буття суспільства та держави, що визначає специфіку методичних та методологічних засобів у підготовці молодих спеціалістів у сфері права. На сьогоднішній день існує багато різноманітних методик викладання юридичних наук, що дає можливість сучасному педагогу-юристу обирати ті методи, які, на його думку, є найбільш ефективними у засвоєнні навчального матеріалу і для конкретної групи студентів в конкретних навчальних умовах. Наприклад, коли студенти знайомляться з теоретичною частиною муніципального права, на нашу думку, більш доцільно використовувати класичні методи навчання: лекції, семінарські заняття, різні види самостійної роботи тощо. Інноваційні методи є більш доречними, коли освітній процес передбачає вивчення практичного блоку навчальної програми. На цьому етапі можна застосовувати різні новаторські методи як: лекція-прес-конференція, міжпредметна лекція, лекція-провокація, семінар-диспут, семінар-«круглий стіл», семінар-ділова гра тощо. Новаторські інноваційні методи та їх розумне застосування сприяють підвищенню інтересу здобувача юридичної освіти до навчання і формує загальне розуміння специфіки правничої діяльності.

Логічним продовженням практичних занять в аудиторії є проходження практики. Цей етап в західній юридичній освіті вважається ключовим етапом у процесі навчання та виховання майбутнього фахівця. Проходження стажування, на думку Івана Романенка, «на підприємствах, в установах та організаціях передбачає ознайомлення студентів-практикантів з відповідними підходами до організації юридичної роботи та її виконання. Така форма практичної підготовки студентів є універсальною і може включати тренування різних навичок залежно від виду юридичної діяльності, яку здійснює підприємство, установа чи організація: а) вирішення юридичних казусів; б) практична юридична мова; в) навички складання практичних юридичних паперів; г) практичний правовий аналіз; д) підготовка експертних висновків; е) юридичні документи і правила поведінки адвоката при захисті в суді; є) співбесіда з клієнтом і комунікативних навичок; ж) переговори з правових питань; з) посередництво як засіб розв'язання конфліктів. Найважливішим аспектом цієї сторони практичної підготовки є отримання студентами загального уявлення про практичну діяльність юриста, адвоката, судді, прокурора, а відповідно і усвідомлення того, які знання їм необхідно отримати для успішного виконання завдань в разі зайняття в майбутньому відповідних посад» [4, 126]. Наша освітня програма підготовки бакалаврів-юристів передбачає стажування студентів у муніципальних органах влади міста та області, що на нашу думку, допомагає студентам юристам поглибити знання з курсу «Муніципальне право». Юристи-педагоги, які забезпечують освітню програму по підготовці бакалаврів по спеціальності право мають високу кваліфікацію та великий досвід роботи в органах місцевого самоврядування.

Висновки. Проведена нами розвідка, яка спрямована на висвітлення актуальних сьогодні різних логіко-методичних підходів до викладання курсу «Муніципальне право» здобувачам вищої юридичної освіти в Україні засвідчує, що українські освітньо-правові традиції, цінність верховенства права, свободи вільного вибору, особиста правова відповідальність людини та відповідальність і звітність керівництва муніципалітетів, були і залишаються міцним фундаментом як української юридичної науки загалом так і муніципального права зокрема. Тому, заклади юридичної освіти не тільки мають дати якісні теоретичні та емпіричні знання в сфері муніципальних правових відносин, а й пробудити науковий інтерес молодих юристів до проблем місцевого самоврядування та правового їх забезпечення.

References

1. Батанов О. Метод муніципального права як галузі права: дискусійні питання теорії. Український часопис Конституційного права. 3/2023 (28). 56-78.
Batanov, O. (2023). Metod munitsypal'noho prava yak haluzi prava: dyskusiyni pytannya teoriyi [The method of municipal law as a branch of law: discussion issues of theory]. Ukrainian Journal of Constitutional Law. No. 3 (28). pp. 56–78. [in Ukrainian].
2. Головка Н. І. Методика викладання правознавства: навч. посіб. К.: ДП «Видавничий дім «Персонал», 2017. 202 с.
Holovko, N. I. (2017). Metodyka vykladannya pravoznavstva [Methodology of teaching law]. Kyiv: DP «Vydavnychyy dim «Personal». 202 p. [in Ukrainian].

3. Мозоль Н. Концепція розвитку юридичної освіти в структурі стратегії розвитку вітчизняної освіти. Юридична освіта: осмислення, виклики та перспективи (пам'яті Юрія Бондаря) : зб. матеріалів круг. столу (м. Київ, 26 берез. 2020 р.) / Редкол. : А. М. Завальний, Ю. В. Кривицький, Н. В. Лазнюк. Київ : НАВС, 2020. 110 с.
Mozol, N. (2020). Kontseptsiya rozvytku yurydychnoyi osvity v strukturi stratehiyi rozvytku vitchyznyanoi osvity [The concept of legal education development in the structure of the strategy for the development of national education]. Legal education: reflections, challenges and prospects (in memory of Yurii Bondar): proceedings of the round table (Kyiv, March 26, 2020). Kyiv: National Academy of Internal Affairs. 110 p. [in Ukrainian].
4. Романенко І. Форми практичних завдань у юридичній освіті України. Біла книга з реформування української юридичної освіти (за матеріалами міжнародної науково-практичної конференції «Європеїзація української юридичної освіти» Матеріали конференції у рамках Німецько-українського правознавчого діалогу. Том 2: українська версія / Геттінген (Німеччина) 17-18 листопада 2016; Федеральне міністерство освіти та досліджень Німеччини (Bundesministerium für Bildung und Forschung, BMBF), Геттінгенський університет імені Георга-Августа (Georg-August-Universität), Центр німецького права юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка та Громадська організація «Українсько-німецький правознавчий діалог»; упорядник Томас Манн. 2016. 161 с.
Romanenko, I. (2016). Formy praktychnykh zavdan' u yurydychniy osviti Ukrayiny [Forms of practical tasks in legal education of Ukraine]. White Paper on Reforming Ukrainian Legal Education (based on the materials of the international scientific-practical conference «Europeanization of Ukrainian Legal Education»). Proceedings of the German-Ukrainian Legal Dialogue. Vol. 2. Ukrainian version. Göttingen, Germany, November 17–18, 2016. Comp. by Thomas Mann. 161 p. [in Ukrainian].
5. Удосконалення викладання галузевих юридичних дисциплін : науково-практичний посібник / Н. С. Кузнецова, М. М. Хоменко, А. Б. Гриняк та інші. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2021. 248 с.
Kuznietsova, N. S., Khomenko, M. M., Hryniak, A. B., et al. (2021). Udoskonalennya vykladannya haluzevykh yurydychnykh dystsyplin [Improving the teaching of specialized legal disciplines]. Odessa: «Vydavnychy dim «Helvetyka». 248 p. [in Ukrainian].

Sheremet Oleg

<https://orcid.org/0000-0002-9512-991X>

Doctor of Law, Professor
of the Department of Law, Philosophy and Political Science,
T.H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium»
(Chernihiv, Ukraine) E-mail: cheremet.oleg.cn@gmail.com

Chorna Larisa

<https://orcid.org/0009-0002-8025-6681>

Candidate of Philosophical Sciences,
Associate Professor of the Department of Pedagogy and Methods
of Teaching History and Social Sciences,
T.H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium»
(Chernihiv, Ukraine) E-mail: l.chorna1605@gmail.com

LOGICAL AND METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF TEACHING THE COURSE «MUNICIPAL LAW»

The relevance of the topic is due to the fact that modern legal science in Ukraine is in dynamic development, purposefully moving towards the legal standards of the countries of the European community. This process is especially noticeable in the subject field of the course «Municipal Law», which is taught to applicants for a bachelor's degree in law. After all, «Municipal Law» in European countries has significant legal achievements, which have been accumulated over the centuries-old history of their development and have passed a specific test of time. Therefore, we must orient domestic legal science in the field of «Municipal Law» to the best foreign examples of teaching this course and apply various methodological approaches, which, in our opinion, by their logic should bring a positive result. Municipal law in Ukraine has received its «new breath» since 1991, when our country became independent.

It is in this regard that municipal legal issues and their legislative framework have become significantly relevant for both the legal services of local governments and higher educational institutions of Ukraine, and especially for those that prepare Ukrainian youth for work in the legal field.

Therefore, Ukrainian legal scholars at the end of the 20th and in the first quarter of the 21st century, began to actively analyze the legislative framework of municipal law of foreign countries and master various logical and methodological approaches to teaching this course to applicants for higher legal education in our country. Since, Ukrainian legal scholars aim to convey to applicants for higher bachelor's degrees both the content of key laws and by-laws on municipal law, and to make a detailed analysis of their significance and value for a person in Ukraine.

All this leads us to a detailed analysis of various logical and methodological approaches to teaching the course «Municipal Law» to applicants for higher legal education in Ukraine. After all, in addition to foreign legal scholars who have significant achievements in the field of municipal law, there is also a whole cohort of legal scholars in Ukraine. In the scientific and legal environment of theorists-analysts and legal practitioners in «Municipal Law», a significant contribution has been made: Batanov O., Marushchak O., Lyubchenko P., Pohorilka V., Frytsky O., Baymuratov M. and others. Their methodological and methodological approaches to teaching the course «Municipal Law» to applicants for higher legal education in Ukraine are distinguished by their argumentation, purposefulness and relevance. Therefore, we are convinced that the course «Municipal Law» will become more relevant for applicants for higher legal education, Bachelor of Laws in Ukraine, thanks to various logical and methodological approaches to its teaching.

The purpose of the work is to analyze the current logical and methodological approaches to teaching the course «Municipal Law» to applicants for higher legal education Bachelor of Law in Ukraine and to highlight the views of Ukrainian legal scholars on this problem.

The methodological basis is the result of a scientific and legal search for key logical and methodological approaches to teaching the course «Municipal Law» to applicants for higher legal education Bachelor of Law in Ukraine. In particular, these are European and Ukrainian educational and legal traditions, the value of the rule of law, freedom of free choice, personal legal responsibility of a person and the responsibility and accountability of the management of municipalities. It is in this legal field that «Municipal Law» is developing in Ukraine. This is the key goal of the acquisition of the course «Municipal Law» by applicants for higher legal education Bachelor of Law.

The scientific novelty of our research lies in the fact that the practical significance and expediency of applying the logical-methodical approaches of legal scholars: Batanova O., Marushchaka O., Lyubchenko P., Pohorilka V., Frytsky O., Baymuratova M., and others in the process of highlighting key logical-methodical and approaches to teaching the course «Municipal Law» to applicants for higher legal education of a bachelor of law in Ukraine. Their orientation to European and Ukrainian historical and legal traditions, the rule of law, freedom of choice, the constitution of the state, and the personal legal responsibility of a person have been clarified.

Conclusions. Our research, which is aimed at highlighting various logical and methodological approaches to teaching the course «Municipal Law» relevant today to applicants for higher legal education in Ukraine, shows that Ukrainian educational and legal traditions, the value of the rule of law, freedom of free choice, personal legal responsibility of a person and the responsibility and accountability of municipal management, have been and remain a solid foundation for both Ukrainian legal science in general and municipal law in particular.

Therefore, relying on European and Ukrainian educational and legal traditions and scientific and legal ideas of our domestic lawyers, among whom the leading place is occupied by: Batanov O., Marushchak O., Lyubchenko P., Pohorilko V., Frytsky O., Baymuratov M., and others, the youth of Ukraine in general and applicants for higher legal education, in particular, in the life of their municipality will be guided by the achievements of European and Ukrainian legal science, aimed at regulating the lives of people in a city or village according to laws and rules that are based on the legal culture of Ukrainians.

And this, in the end, can contribute to the process of forming national legal traditions, which include: the value of the rule of law, freedom of free choice, personal legal responsibility of a person, responsibility and accountability of the leadership of municipalities. self-conscious citizen of Ukraine.

Therefore, the logical-methodical approaches and ideas promoted in their works by Ukrainian legal scholars: Batanov O., Marushchak O., Lyubchenko P., Pohorilka V., Frytsky O., Baymuratov M., Romanenko I. and others should help in the process of teaching the course «Municipal Law» to students of higher legal education in Ukraine.

Keywords: municipal law, freedom of choice, constitution, methodology, technique, logic.

Стаття надійшла до редакції 02.04.2026

Рецензент: доктор філософських наук, професор **Анатолій Кислий**